

Türkiye Cumhuriyeti Mağdenciliği

Türkiye Mağdenciliği kendi tarihinde en büyük gününü idrâk etmiş bulunuyor. Bu mutlu günün tarihi 1. 11. 937 dir. Atatürk; milletinin en büyük sevgilisi olan bu büyük adam, Türkiye mağdenciliğini de en yüksek mertebeye ırıştırececek kat'ı direk - tiflerini verdiler.

Mağden müesseseleri ve müntesipleri, faaliyet ve mesleklerinin, millî refahın en mühim ve yeni garantilerinden biri oldu - ğunu onun ağzından bir daha işitmiş ol - makla sevinirler. Çünkü : Daima bütün millet ve Devlet islerini göz önüne koyan millet ve Devleti en eyi ve isabetli bir is - tikbale namzet kılacak tedbirlerin direk - tifi vereni, yakın bir gelecekteki gerekli çalışmaları bütün esasları ve teferruatı ile belirten o büyük kurucu; bu yılın Meclisi açma nutkunda madenciliği sonsuz bir hızla ilerletecek ilham ve ırşadı aşağıdaki söz - lerle verdiler :

Türkiye Devlet Mağdenciliği, Milliğ kalkınma hareketile yakın - dan alâkalı, mühim mevzulardan biridir.

Umumiğ endüstrileşme telek - kimizden başka, mağden arama ve işletme işine, her şeyden önce, ha - riciiğ tediye vasıtalarımızı, döviz ge - lirimizi arttırabilmek için, devam

ve hususiğ bir ehemmiyet vermeye mecburuz.

Mağden Tetkik ve Arama Dai - resinin çalışmalarına âzamiğ inki - saf vermesini ve bulunacak mağ - denlerin rantabilite hesaplan yapıldıktan sonra, plânlı şekilde hemen işletmeye konulmasını temin etme - miz lâzımdır. Elde bulunan mağ - denlerin en mühimleri için üç yıl - lik bir plân yapılmalıdır.

Ereğli Şirketini satın aldığı - mızı ve Ereğli kömür havzasında rasyonel bir istihsâl plânının gü - nün meselesi olduğunu biliyorsa - nuz. Bunun ikmâli çabuklaştırıla - rak, kömür istihsalâtımız kısa bir zamanda, en az bir misli arttırdma - lıdır.

Diğertaraftan, Mağden Tetkik ve Arama Dairesinin, Divriği saha - sında bulduğı ve cevher nisbeti itibarile ehemmiyetli olan demir mağdeninin sürgatle işletilmesine geçilmeli ve Karabük demir - çelik sanayimiz ihtiyaç plâni dışındaki kısmının ihracatına başlanılmalı - dir.

Gümlerle Türkiye'deki Devlet Mağdenciliğinin hikmet ve hizmetini bütün belâğatle anlatmış bulunuyor.

Atatürk maden işlerinin birinci plânda bir refah ve döviz kaynağı olduğuna milletin dikkatini çekmeğe yalnız nutuklarında değil seyahat, tetkik ve intibalarında da yer ayırmaktadır. Son Doğu yolculuğundan dönüşte « ULUS » arkadaşımıza vermek lût - funda buldukları beyanâtı okuyanlar mağdenciliğimizin parlak istikbalinden bir daha emin olacaklardır.

Bu değerli intibânın bir parçası ile mecuamamızı süslemekle bahtiyarız :

Memleketin on bir Vilâyet merkez ve dolaylarını gezdim. Bütün bu merkez ve dolaylardaki Türk - leri, babaları, anaları ve çocukları ile gördüm. Çok sevindim,. Yüksek Medeniyet temeline şahid oldum : Mağdenlerden kurulmuş temeller.. Bu açılmış mağden ocaklarında profesörlerle, teknisyenlerle, a - melesile baştan aşağı Türk olan Yüksek anlayışlı bir insan sosyete - tesi....

Yüce Şefin zihninde yer eden her hangi bir mesele elbette en yakın bir gele - çekte en güzel hâl ve inkişaf mazhariyetine kavuşacaktır, ve kavuşmaktadır.

Atatürkün direktiflerinden ilham ve istikamet alarak bu direktiflerin içinde bulunduğumuz hayat ve faaliyet devresine bir nevi tatbiki demek olan hükümet proğramında yeni Başvekil Celâl Bayar, 8. 11. 937 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisinde irad buyurdıkları nutuklarında mağdenciliğimizin istikbali ve inkişafı hakkında demiştir ki :

Şimdi Şef'in işaret ettiği mağden politikamıza geliyorum :

Şef diyor ki :

" Türkiye'de Devlet Mağdenciliği milli kalkınma hareketine yakından alakalı mühim mevzulardan biridir.

Umumi Endüstrileşme telâkkimizden başka Mağden Arama ve İşletme işine her şeyden önce haricî tediyeye vasilalarımız döviz gelirlerimizi artırabilmek için devama ve hususî bir ehemmiyet vermeye mecburuz. Mağden Tetkik ve Arama Dairesinin çalışmalarına azami inkişaf vermesini ve bulunacak mağderilerin rantabilite hesaplan yapıldıktan sonra plânlı şekilde hemen işletmeye konulmasını temin etmemiz lâzımdır. Elde bulunan mağdenlerin en mühimleri için 3 yıllık bir plân yapılmalıdır. „

Arkadaşlar;

Tetkikata ve vesaike dayanarak vardığımız kanaat Türkiyenin bugünün en mühim maden sanayiini tesise imkân verecek ham maddelere ve sınaî ihtiyaçlarımız için ve aynı zamanda dış ticaretimiz için mühim toprak altı servetine malik olduğudur.

Şefin emrettiği üç senelik plân derhal yapılacak ve gene bu kürsüden emrettikleri kömür istihsalâtımızın üç senelik plân devresinde en az bir misli artırılması ve Divriğide bulunmuş olan yüksek tenörlü demir madeninin Karabük plân haricinde kalacak miktarının ihracı işine başlanacaktır.

Türkiyeyi saha saha ve bir plân dahilinde aramak vazifesiyle Mağden Tetkik ve Arama Enstitüsünü ve bulacağı mağdenlerden rantabilite hesaplan müsad olanları işletmek vazifesiyle Eti Bank'ı teşkil buyurmuşunuz.

Bunların mesailerinin Şef'in irşad ve işareti istikametinde ilerleyiş tarzını muhtasaran arz etmeme müsaade edeceğinizi ümit ederim.

Memleketimizde mevcut mağden servetleri hakkında her gün bir gün ev - vele nazaran daha etraflı malûmata malik bulunuyoruz.

Bu suretle, geçmiş olan kısa müddet zarfında Gülmanda bulduğumuz enternasyonal ölçüde kıymeti haiz Krom madeni ile Kuvarshane Bakır madenini ve ehemmiyeti herkesçe malûm olan Ereğli kömürleri işletmesini ele aldık, senelerdenberi muattal duran Erganideki zengin bakır madenlerimizin tesisatını ikmâl için ciddî faaliyete geçtik.

Elde edilmiş neticeler, arama tetkik ve işletme işlerimize yepyeni bir hız vermemizi teşvik edecek mahiyettedir.

Bu hızı da verdik ve vereceğiz.

Şef, " elde bulunan mağdenlerin en mühimleri için üç yıllık bir plân „ işareti verdiler.

Şüphe yok ki kömür, Türkiyenin çeşitli bakımlardan bu maksatla göz önüne alacağı madenlerin başındadır.

Ereğli kömür havzamızın taş kömürü istihsalâtı, Türkiye Cumhuriyetinin teessüsü tarihinden itibaren 418.000 ton yıkanmış kömürden başlayarak 1936 senesinde 1.588.000 tona baliğ olduğunu bilirsiniz.

Bu devamlı artma, bizi memnun edecek bir netice olmakla beraber memleketin gündün güne artan sanayii, nakliyat ve ev mahrukâtı ihtiyaçlarını önlemek ve gene dış piyasalardan gittikçe artan talepleri karşılamak maksadile kömür istihsalimizi daha geniş bir mikyasta arttırmak lüzumu aşikârdır.

Esasen kömür madenlerimizin devamlı istihsal imkânlarını korumak için kömür havzamıza rasyonel istihsal usullerinin sokulması da bugünkü dünya tekniğinin kat'î icablarındandır.

İptidaî bir halde kalmış olan maden teçhizatımızı yenilemek ve maden işçilerine daha mükemmel çalışma ve ya-

şama şeraiti temin etmek olanlara maddenciliği sevdirmek lâzım gelmektedir.

Programımıza göre büyük kömür âmillerimizin istihsalâtı 1936 senesine nazaran :

1938 senesinde yüzde 55,

1939 senesinde yüzde 75,

1940 senesinde yüzde 110 artmış olacaktır.

1941 senesinde bu artış nisbeti yüzde 120 yi bulacaktır.

Bunun rakkam halinde ifadesi, 2.700.000 ton yıkanmış kömürdür.

Biz küçük âmillere de vazife vericeğiz. Maamafih küçük âmillerin istihsalâtı bu müddet içinde aynen baki kaldığı takdirde bile umumî istihsalâtımız 3.000.000 ton yıkanmış kömüre çıkmış bulunacaktır.

Bugünkü iç ve dış piyasaların vaziyeti aynen baki kalmak şartile istihsalâtınızla mütenasip olarak aratacak olan ihracatımızın memleketimize temin edeceği fazla döviz miktarı ise 1938 senesinde 2.500.000 liradan başlayarak 1941 senesinde 5.500.000 liraya yükselmiş olacaktır.

İstihsalî artıracak elemanlar arasında işçi iskânı işine büyük ehemmiyet vermek istiyoruz.

Havzanın kömür tahmilâtını kolaylaştırmak ve bilhassa kış mevsimindeki müşkülâtın önüne geçmek için Zonguldak'a varmış olan kömür haltımızı 4 kilometrelik bir kısım mühim bir istihsal merkezi olan Kozluya kadar temdit etmeyi çok muvafık görmekteyiz.

Kömür mevzuu münasebetile memleketimizin muhtelif mahallerindeki Linyit zuhuratının işletilmesine bir mukadime teşkil etmek üzere Kütahya Vilâyetindeki bazı Linyitleri ele almak tasavvurunda olduğumuzu arz ederim.

Kömürden sonra mevzuumuzda bakır, ikinci mühim yeri tutar.

Ergani bakırının tesisat ve inşaatı - na başladığımızı arzetmiştim.

Senede 7.500 ilâ 10.000 ton saf bakır çıkaracak olan bu müessese gelecek sene nihayetinde istihsalâta başlamış olacaktı.

Ele aldığımız ve işletmeye koyduğumuz Kuvvarshane bakır madeni de bize senede 2.000 ilâ 2.500 ton saf bakır verecektir.

Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü tarafından yapılan tetkikata göre Artvin Vilâyetinde Murgul bakır madeni de bugünün şartları içinde işletmeye müsait görülmüştür.

Bu madeni de senede 8.000 ilâ 10.000 ton saf bakır alınacak veçhile işletmeye karar verdik.

Murgul senede 400 ilâ 500 bin ton ham bakır cevheri işleyeceği için memleketimizin mühim mağden merkezlerinden biri olacaktır. Bakır madenlerimizin tesisatı ikmâl edilip hepsi işletmeye geçmiş bulunduğu tarihte yani üç sene sonra senevi istihsalâtımız cem'an 20.000 ton saf bakır bulacaktır. Bunun ihraç kıymeti bugünkü piyasalarda cari vasatı fiyata nazaran senede 6.000.000 Türk lirasıdır.

Şef Divriği demir yatağının bir an evvel işletilmesi lüzumunu ehemmiyetle işaret buyurdular.

Divriği mıntakasında Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü tarafından keşfedilerek tetkikatı yapılan demir yatağının sathında 15.000.000 ton demir cevheri mevcut olduğu tesbit edilmiştir. Cevher yatağının daha derinlere kadar imtidad etmesi umulmaktadır.

İsveç ve Ural'ın meşhur magnetitleri ayarında olan bu cevherin vasatı demir tenoru yüzde 65 raddesindedir.

Aynı mıntakada ve Hasan Çelebi civarında jeolojik tetkik devanı etmektedir. Yakın bir âtide işletilmeğe başlanacak olan Karabük demir - Çelik fabrika -

larımızın ihtiyacı da derpiş edilerek bu maddenin sırf ihraç maksadile şimdiden işletmeye alınmasını programımıza ithâl edeceğiz.

Senede şimdilik 500.000 ton demir cevheri ihracı esasına göre ayarlamayı düşündüğümüz bu maddenin ihraç kıymeti senede 2 ilâ 2,5 milyon lira raddesinde olacaktır.

Gene bu mevzula alâkalı olarak size bahsedeceğim simli kurşun ve altın istihsalâtı vardır.

Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü iki, üç senedenberi memleketimizin muhtelif mahallerinde tesadüf edilen ehemmiyetli simli kurşun zuhuratı üzerinde tetkikat yapmaktadır.

Bu müddet zarfında yapılan yer hafriyatı ve ihzarat Bulgardağ ve Keban madenlerimizin işletmeye müsait olduğunu isbat etmiş bulunuyor.

Bu iki madeni ele alıp istihsalâta geçmek arzusundayız.

Keban madeninde iyi evsafa ve işletmeyi muhik kılacak miktarda simli kurşun Bulgardağ madeninde ise altın ve simli kurşun cevheri mevcuttur.

Yapılan projelere göre bu madenlerde lüzumu olan tasfiye tesisatı vücutte getirilmek suretile senede 1.000.000 Türk lirası kıymetinde kurşun, altın ve gümüş istihsali kabil olacaktır.

Yukarda bahsolunan madenlerin tam randımanla çalışmağa başladıkları zaman döviz menbaimıza 14 milyon Türk lirası ilâve edilmiş olacak ve memlekette iş hacmi de bu nisbet fevkinde artmış bulunacaktır (Alkışlar).

İşletmeye konulması tekarrür eden yukarki madenlerin tesisine geçmekle beraber bununla muvazi bir surette yürüyecek ve müstakbel programlar için yeni yeni işletme mevzulan temin edecek olan arama işlerini sistem dahilinde devam ettirmek istiyoruz.

Arama hafriyatına ve ihzar ameliyatına tâbi tutulması muvafık görülen daha muhtelif maden yataklarımız mevcuttur.

Kurşun zuhuratından Denek, Prajman, Gümüşhane gibi;

Bakır zuhuratından Espiye, Iıç gibi.

Antimuan zuhuratından, Turhal ve Göynük gibi.

Krom zuhuratından Dalaman, ve Elazık Vilâyeti gibi.

Bunlan ve memleketin henüz meçhul bulunan diğer yer altı servetlerini jeolojik bakımdan birer birer tetkik vazifesini üç senelik maden programı meyânında Maden Tetkik ve Arama Enstitüsüne verdik; çalışacaklardır, mesud sürprizler temenni ederiz.

Petrol arama mevzuuna gelince :

Memleketimizde şimdiye kadar yapılan aramalar her ne kadar hemen işletmeye geçmeyi muhik kılacak bir netice vermemişse de petrolcülük bakımından kuvvetli addedilebilecek emarelere tesadüf edilmiştir.

Sondaj yapılan sahalardan maada Mardin Vilâyetinde, Adana'da, Trakya'da ve Van civarında 10 kadar diğer bazı müsait strüktürlerin mevcudiyeti tesbit edilmiş bulunmaktadır.

Bu sahalarda esaslı sondaj ameliyeleri yapılmadıkça mühim petrol hazineleri bulunup bulunmadığı hakkında doğru bir fikir sahibi olabilmeliğimize maddî imkân yoktur.

Binaenaleyh, tesadüf ihtimallerini artırmak ve taharri müddetini kısaltmak için sondajları çoğaltmak ve Maden Tetkik ve Arama Enstitüsünün teçhizatı ve elemanlarını ona göre takviye etmek lâzım gelmektedir. „

Bu nutku ile Başvekilimiz büyük Şef'ten aldığı ilhamla memleket mağdenciliğinin önümüzdeki senelerde alacağı veçheyi açık olarak bütün millete, bütün dünyaya bildirmiş bulunuyor. Çok önemli sonuçlar verecek olan bu nurlu çalışma programı tatbik edilirken kendilerine parlak bir gelecek bağışlanan madencilerimizi candan kutularız.